

سخن مؤلفان

آموزش زبان خارجی وارد مرحله گذر به یک علم کاملاً کاربردی و در عین حال توصیفی در جوامع مختلف، در سطح بین‌المللی و در ایران شده است. بنابراین، طبیعی است که باید در پی توصیفات و توضیحات دقیق و نیز منابع لازم برای درک بیشتر مفاهیم مورد نیاز در این رشته باشیم تا بتوانیم نقش مفیدی در آشنایی مخاطبان با علم آموزش زبان ایفا کنیم. یکی از رسالتها و وظایف مدرسان و استادان دانشگاه، مفهوم‌سازی (Conceptualization/ Conceptualisation) واژگان تخصصی است. منظور از مفهوم‌سازی این است که تجربه عملی ما به صورت اثری در چارچوب تفکرات علمی، نظری و توصیفی درآید؛ به عبارت دیگر، آنچه را در کلاسهای درس به شیوه عملی اجرا می‌کنیم و به عنوان تجربه میدانی از آن نام می‌بریم، با تفکرات نظری رشته‌های وابسته در علم آموزش زبان تلفیق کنیم. بدین ترتیب، ترکیبی از تجربیات عملی و تلفیق آنها با نظریه‌های جدید، به شکل فهم‌پذیری برای تمام مدرسان زبان مفهوم‌سازی می‌شود.

امروزه، شاهد سطح بسیار وسیع تحصیلات دانشگاهی در علم آموزش زبان در ایران هستیم، به طوری که این رشته در دانشگاهها و مراکز آموزش عالی در مقاطع کارشناسی ارشد و دکترا در کشورمان تدریس می‌شود و دانشجویان و استادان زیادی هر روزه با مفاهیم کلیدی این رشته نوین سروکار دارند. در نهادها و مؤسسات آموزشی نیز مدرسان فراوانی به تدریس مشغول‌اند که به صورت تجربی فعالیت می‌کنند. این افراد خواه با تجربه شخصی، خواه از مسیر تحصیلات دانشگاهی پا به عرصه تدریس گذاشته‌اند. این مدرسان به مستندسازی و تعاریف دقیقی از مفاهیم علم آموزش زبان و به عبارتی علمی‌تر، فرازبان (Metalanguage/Métalange) نیاز دارند.

محتوای دروسی از قبیل «مفاهیم بنیادی آموزش زبان» و «نظریه‌ها و روشهای آموزش زبان» در مقطع کارشناسی ارشد و نیز «روان‌شناسی در آموزش زبان»، «متد نویسی و تحلیل متد» و «روان‌شناسی زبان» در مقطع دکتری، ما را به سوی تدوین چنین مجموعه‌ای هدایت کرد. این اثر برای پاسخگویی به نیازهای دانشجویان کارشناسی ارشد و دکتری است که در تمام دانشگاهها از جمله دانشگاه تربیت مدرس در رشته آموزش زبانهای خارجی تحصیل می‌کنند.

از سالها پیش، نیاز به یک مجموعه آموزشی و در عین حال منبع درسی برای دانشجویان مقاطع کارشناسی ارشد و دکتری در رشته زبان کاملاً محسوس بوده است. هدف از تألیف این فرهنگ مبتنی بر دو اصل بوده است: (۱) در اختیار گذاشتن یک منبع قابل ارجاع برای استادان دانشگاه، محققان، مدرسان و دانشجویان کارشناسی ارشد و دکتری در حوزه آموزش زبان و رشته‌های وابسته؛ (۲) مفهوم‌سازی تجربیات میدانی و عملی همراه با تفکرات نظری متخصصان علوم زبان و به ویژه آموزش زبانهای خارجی. از مشخصه‌های هر رشته تخصصی از دانشهای امروزی این است که از بنیادهای نظری و نتایج پژوهشهای متنوع بهره‌مند شود. در آموزش زبانهای خارجی، سازمان‌دهی و ارائه اطلاعات موجود در کشور به صورت پراکنده انجام می‌شود، اما این اثر تا اندازه‌ای توانسته است با بهره‌گیری از منابع انگلیسی، فرانسه و فارسی و تجربیات مؤلفان در کلاسهای آموزش زبان، این خلأ را پر کند.

می‌توان ویژگیهای فرهنگ حاضر را به صورت زیر خلاصه کرد:

- تأمین انتظارات مخاطبان؛
- جلوگیری از اطناب در کلام؛
- ارائه معادل‌های دقیق واژگان و مفاهیم برای تشریح دقیق تفکرات علمی؛
- پاسخ به نیازهای بومی مخاطبان؛
- ارائه مصداق‌های دقیق از تفکرات علمی؛
- غالب نشدن وسعت واژگان بر تفهیم؛
- انتخاب مناسب‌ترین، مفیدترین و نیز پرکاربردترین مفاهیم.

این فرهنگ، رشته‌های ذیل را دربر می‌گیرد: زبان‌شناسی کاربردی، تحلیل و تدوین متدهای آموزشی، ارزشیابی و آزمون‌سازی، برنامه‌ریزی آموزشی، تعلیم و تربیت، آواشناسی اصلاحی، جامعه‌شناسی زبان، روان‌شناسی زبان، فنون کلاس‌داری و روش‌شناسی آموزش زبان.

تنظیم و تدوین مدخلها در فرهنگ حاضر، به ترتیب حروف الفبای انگلیسی است که با خط مورب از معادل فرانسوی آن جدا شده و سپس معادل فارسی روبه‌روی آنها قرار گرفته است. توضیح هر یک از مفاهیم در زیر این معادلها آمده است. در پایان کتاب نیز واژه‌نامه سه‌گانه (انگلیسی/فرانسه/فارسی؛ فرانسه/انگلیسی/فارسی و نیز فارسی/فرانسه/انگلیسی) درج شده است تا مخاطبان به‌راحتی مفاهیم مورد نظر خود را در فرهنگ پیدا کنند.

مؤلفان در تدوین محتوای دروس آموزش زبان، همواره از دیدگاه‌های متخصصان این حوزه بهره جسته و با تلفیق مناسب، آنها را با مطالعات میدانی در کشورمان مفهوم‌سازی کرده‌اند. بنابراین، در این اثر ضمن استفاده از تجربیات خود، از تمام منابع موجود، به ویژه در حوزه آموزش زبان انگلیسی از منابعی مانند داگلاس برون (Douglas Brown) و جکسی ریچاردز (JC Richards) و در حوزه آموزش زبان فرانسه از تفکرات روبر گالیسون (Robert Galisson)، پل ریونک (Paul Rivenc)، ژان - پی‌یر کوک (Jean-Pierre Cuq) و میشل بی‌لییر (Michel Bilières) بهره وافر برده‌ایم.

شایسته است از سرکار خانم دکتر پریوش صفا که داوری، اصلاحات و ویرایش علمی این اثر را پذیرفته‌اند نهایت قدردانی را به جا آوریم.

نکته آخر اینکه در چارچوب رعایت توصیفی و نیز تصنیفی بودن این اثر، مؤلفان بخش‌های تصنیفی را که از منابع و آموخته‌های شخصی خود ارائه داده‌اند، در کروشه آورده‌اند. با توجه به اینکه در برخی موارد، ارجاعات ذکر شده در این قسمت با منابع پایانی این فرهنگها از نظر سال تألیف تباین داشت، مؤلفان اثر حاضر ترجیح دادند به خاطر حفظ امانت، مطالب را عیناً نقل کنند و در مشخصات کتاب‌شناختی آنها دست نبرند.

روح‌الله رحمتیان
دانشیار دانشگاه تربیت مدرس
مرضیه مهربابی
دانشجوی دکتری دانشگاه تربیت مدرس